

Mänsklig säkerhet ser till människors behov

Utrikes- och säkerhetspolitiken behöver uppdateras

Karin Utas Carlsson, 1 dec. 2020

Syftet med den här artikeln är att utifrån fredsforskaren John W. Burtons tankar visa på behovet av en totalt förändrad säkerhetspolitik och samtidigt ge en teori. Den politik jag förordar är inte okänd. Den benämns *Mänsklig säkerhet* eller – efter Palmekommissionens rapport framlagd för FN 1982 – *Gemensam säkerhet*. Enligt fredsforskaren Jan Öberg användes termen mänsklig säkerhet första gången i en forskningsrapport av honom 1978. Öberg ger historik och analyserar begreppet (Öberg, 20-05-28).

Jag menar att man utifrån Burtons tankar om grundläggande mänskliga behov (Human Needs Theory) samt teori och praxis om ickevåld kan hitta en grund för en genomgripande förändring i tänkesättet – ett paradigmskifte. Genom att människors grundläggande behov tillgodoses skapas en fredlig värld. Det är långt dit. Steg måste tas. Att ändra utrikes- och säkerhetspolitiken och upphöra med ekonomiska hot och krigsövningar är ett viktigt sådant. Det kommer att frisätta resurser.

Dagens utrikes- och säkerhetspolitik grundar sig på urgamla föreställningar om människans och gruppers/staters aggressivitet och brist på resurser. Därför har man satt sin tilltro till avskräckning. Teorin bakom dessa tankar benämns *Maktpolitik* eller *Realpolitik*. I ljuset av de stora hot mot människans existens som vi idag blivit medvetna om måste vi ändra kurs och ta tillvara den kunskap om konflikthantering och fredsfrämjande som finns. Med tanke på det lidande maktpolitiken givit och ger upphov till borde det naturligtvis ha skett för länge sedan. Tyvärr har utvecklingen under 2000-talet snarast gått tillbaka efter att under slutet av förra århundradet givit förhoppningar om minskad våldsanvändning.

Jag kommer i det följande att med varandra jämföra maktpolitik och politik för mänsklig säkerhet eftersom de i långa stycken är varandras motsatser och leder till olika resultat. Först något om hoten mot våra och våra barns och barnbarns liv och mot planeten: risken för kärnvapenkrig, klimatförändringen och arter som hotas och även i stor omfattning utrotas.

För att ta ställning till säkerhetspolitiken är det mer än rimligt att fundera kring vilka hot landet och människorna behöver skyddas mot. Vi talar här om Sverige men vårt land lever i nära beroende av andra länder och säkerhetspolitiken måste ta hänsyn till alla. Hur ser dagens värld ut? Eftersom en enorm förändring skett under de senaste decennierna, för att inte säga seklet, behövs ett nytänkande. Den hittills förda politiken har inte lett till fred, inte heller jämlikhet, rättvisa eller fred med naturen.

Med fred kan frånvaro av krig avses men bättre är att definiera fred på ett vidare sätt och berätta vad fred innehåller, t ex att människors grundläggande behov av säkerhet och trygghet tillgodoses och att våld används i minimal omfattning. Fler mänskliga behov behöver tillfredsställas för att fred ska råda. Ett sådant är behov av rättvisa. Världen är i stort behov av rättvis fördelning. Välfärd ska inte vara förunnat bara delar av världens befolkning.

För att främja fred behöver politiken förändras till användning av ickevåldsmetoder, diplomati och god konflikthantering. Destruktiv utveckling av konflikter ska förebyggas. Den gamla försvarspolitikerna bygger som nämnts på avskräckning. 2019 var världens militära kostnader

ofattbara 1 917 miljarder US-dollar med en ökning med 3,6% från föregående år (sipri.org). Krigen fortsätter och flyktingskarorna ökar. Avskräckning fungerar uppenbarligen inte.

Hoten mot människor och natur

De stora för människan existentiella hoten idag består av 1. Klimatförändring, utrotande av arter och överutnyttjande av jordens resurser samt 2. risk för kärnvapenkrig.

Klimatförändringen kommer att medföra att jordens medeltemperatur ökar över 3 grader **om vi inte gör grundläggande ändringar i samhälle och livsstil**. Allvaret i detta har börjat gå upp för världens befolkning. Ungdomarnas stora engagemang inger hopp. De hänvisar till forskningen och vi informeras återkommande av FN:s miljöpanel IPCC. Miljömål sätts och miljökonferenser ordnas. Resultatet är sorgligt nog fortfarande mycket mer av ord än de djupgående förändringar som krävs. Utsläppen fortsätter att öka och arter utrotas i skrämmande takt!

Det andra stora hotet är **kärnvapenkrig av misstag eller avsiktligt**. Ju större spänning mellan världens nu nio kärnvapenstater, desto större risk att detta fruktansvärda och ofattbara hot blir verklighet. Misstro, upprustning och modernisering av kärnvapen ökar risken. Nobelpriset i Fred delades 2017 ut till ICAN, den internationella kampanjen för att eliminera kärnvapnen. Nyligen har ICAN meddelat att **världens utgifter för kärnvapen** under 2019 var 72,9 miljarder dollar eller 138 699 dollar *i minuten*. Det är drygt 7 miljarder dollar **mer** än under 2018! (www.icanw.org)

ICAN fick Nobelpriset för att i FN ha lyckats få till stånd ett avtal för ett internationellt förbud mot kärnvapen. 122 stater röstade för, också Sverige, och nu gäller det att samla 50 stater som signerar och ratificerar avtalet för att det ska träda i kraft och därmed utgöra en press på kärnvapenstaterna som under 50 år inte lyckats uppfylla ickespridningsavtalets (NPT:s) krav på nedrustning av kärnvapnen. Den 9 augusti i år hade 44 stater ratificerat avtalet. Det återstår således 6 stater för att avtalet ska träda i kraft som del i den internationella rätten, en FN-konvention. Sveriges regering har inte signerat, och riksdagen har inte haft det på sitt bord för beslut om ratificering!

Den militära försvars- och säkerhetspolitik Sverige bedriver idag är inte inriktad på att skydda människor och natur från de ovan nämnda hoten. Inte heller från pandemier, har det visat sig. COVID-19 kan i sig själv leda till självreflektion och förändring. Pandemin skulle kunna ge ökade möjligheter att bättre hantera problemen vi står inför. Det gäller här att ta vara på tillfället.

Den nuvarande säkerhetspolitiken är riktad mot fientlig makt. Det ser vi vid de ständiga militärövningarna (egentligen krigsövningar) där hotet i scenarier alltid föreställs komma österifrån, dvs från Ryssland. Man gör Ryssland till fiende, något som inte är förenligt med god konflikthantering (se nedan). Förutom att den här politiken ökar spänningen i världen (i vårt fall Östersjöområdet) kostar övningarna och försvarspolitikens inriktning på våld ofantliga summor – som skulle kunna användas till omställning för att skapa miljövänliga arbeten, tillgodose människors behov och bidra till en fredligare värld. Det i april nystartade nätverket Folk och Fred har mottot "Fred på Jorden och Fred med Jorden." Människor engagerade i fred, miljö och välfärd kan här mötas i samarbete.

Övningarna och krigen ger stora utsläpp som inte räknas i rapporter för att nå utsläppsmål. Militären har en egen körfil! Enligt en forskningsrapport från Brownuniversitetet gav USA:s krig under åren 2001-2017 1,2 miljarder ton utsläpp växthusgaser, vilket omräknat till årliga

utsläpp motsvarar Sveriges totala utsläpp 2017 *eller* utsläpp från det dubbla antalet personbilar i USA också under ett år. USA:s försvarsdepartement är, enligt rapporten, den enskilt största producenten av växthusgaser i världen (Neta C. Crawford, 2019, <https://www.laraforfred.se/wp-content/uploads/2019/09/Pentagon-Fuel-Use-Climate-Change-and-the-Costs-of-War-Final.pdf>)

Vad skulle Ryssland kunna vinna på ett angrepp mot Sverige? Faran ligger i NATO:s förhållande till Ryssland och att Sverige kan tänkas utgöra en språngbräda i ett eventuellt krig mellan dessa makter. Någondera parten kan komma att vilja placera ut kärnvapenmissiler och andra vapen för att hota den andra. Världlandsavtalet med NATO ger redan möjligheten för regeringen (utan riksdagsbeslut) att "bjuda in" NATO att placera ut vapen och personal i Sverige – under NATO:s befälhavare. Kärnvapen nämns inte men det står i avtalet avsnitt 3.3 att avtalet är avsett att överensstämna med NATO:s doktrin och principer (www.folkkampanjenmotnato.se). Denna doktrin innefattar både konventionella vapen och kärnvapen. Ett krig är ett fruktansvärt scenario. Varför ansluter sig Sverige i praktiken till den militärallians, NATO, som är ledande i den här upprustningen? NATO:s militära kostnader är 12 gånger Rysslands. Det är inte underligt om Ryssland upplever sig hotat och svarar med stora krigsövningar förutom diplomatiska protester. Det gör de eftersom de har samma tro på säkerhet, alltså att det går att avskräcka från anfall genom hot och att skapa makt *över* den andre (se nedan). Detta tänkesätt leder till en ständigt uppåtgående våldsspiral.

NATO har flyttat fram sina positioner till Rysslands västra gränser i strid med upprepade löften 1990 – 91 till dåvarande ledaren i Sovjetunionen M. Gorbatsjov. De baltiska staterna och Polen är medlemmar i NATO liksom nästan alla de länder i Östeuropa som 1990 låg inom Sovjetunionens intressesfär. Redan 2004 tecknades ett världlandsavtal med Ukraina med sikten inställt på Ukrainas NATO-medlemskap. Fiendskapen mellan Ryssland och NATO ligger bakom annekteringen av Krim 2014 där Ryssland befann sig i en situation där Ukraina efter händelserna på Majdan närmade sig EU (handelsavtal) och NATO, och Ryssland till fienden riskerade förlora sin flottbas på Krim vilken arrenderades från Ukraina. Tyvärr har mycket litet om bakgrunden till dessa händelser beskrivits i svenska media som på det stora hela ensidigt tagit Västs parti och beskrivit Ryssland som aggressivt och gjort det till sin fiende något som lett till ökade budgetkrav för militären.

När Sveriges riksdag 2016 röstade för Världlandsavtal med NATO ökade vi spänningarna i vår del av världen. Ryssland kände sig än mer hotat. Att Finland också skrev Världlandsavtal gjorde inte saken bättre. De borgerliga partierna vill nu att Sverige ska gå med i NATO där vi redan är framträdande medarbetare bl a i kommunikationscentret (läs propagandacentret) StratCom i Riga. Sveriges ställningstagande för och nära samarbete med NATO ökar risken att vi dras med i konflikten – som kan leda till krig, till och med det värsta onda, kärnvapenkrig. Vi har allt att vinna på att förebygga dåliga relationer och öka samarbetet med Ryssland, att helt enkelt återgå till alliansfrihet och inte stödja någon makt mot en annan. (Se t ex www.alliansfriheten.se.) För många företrädare av alliansfrihet behöver sådan inte utesluta ett svenskt militärt försvar. Själv ser jag stora möjligheter med ickevåldsförsvar och samarbeten, samt utnyttjande av kunskaper i god konflikthantering som jag nu ska återge grunderna i. Ett ickevåldsförsvar måste naturligtvis tränas.

Människor har grundläggande materiella och ickemateriella behov

Till de ickemateriella hör behov av säkerhet/trygghet, känsla av eget värde, kärlek/vänskap, tillhörighet, mening, förståelse och autonomi/frihet. Det intressanta med dessa behov är att ju mer man ger, desto mer får man, i alla fall på sikt. Kakan kan fås att växa. Här ligger grunden

till så kallade vinna-vinna-förhandlingar. Med materiella behov är det annorlunda. Där är kakan begränsad. Pengar och landområden är begränsade. Även tid är begränsad. Här handlar det ofta om rättvis fördelning och i förhandlingar som regel kompromisser.

Fredsforskaren John W. Burton visade redan i slutet av 1960-talet på likheter mellan konflikter på lokal nivå och på global. Han gjorde det senare utifrån en teori *Human Needs Theory*, teorin om grundläggande mänskliga behov. Den kände fredsforskaren Johan Galtung var koordinatör vid en konferens om mänskliga behov 1978 i Berlin. Nästa konferens var tio år senare. Burton redigerade antologin som följde, *Conflict: Human Needs Theory* och samma år gav han ut sin mest kända bok, *Conflict: Resolution and Provention*. Ordet "Provention" uppfann han för att föra samman "promote" (främja) och "prevent" (förebygga). Det handlar om att *främja/tillgodose* det människor behöver och samtidigt att *förebygga* destruktiv utveckling av konflikter.

En jämförelse mellan två tänkesätt

Det traditionella sättet att tänka i säkerhetspolitiken brukar som nämnts kallas maktpolitik eller realpolitik. Mot detta ställs ett alternativt sätt att tänka. Jag ska här jämföra de två tänkesätten. Mer om detta återfinns i <https://www.laraforfred.se/forskning/nytt-sakerhetsberepp> där det i sin tur finns länkar till både Burton's jämförande tabell mellan tänkesätten och den utökade tabellen i min avhandling <https://www.laraforfred.se/wp-content/uploads/2016/04/two-paradigms-pp-106-109v6.pdf>. Där hänvisas till ytterligare forskare och praktiker såsom M. K. Gandhi och Gene Sharp. Hela avhandlingen kan utan kostnad laddas ner från <http://www.tradet.org/> (Utas Carlsson, 1999.)

Det tänkesätt Burton – och andra med honom – föreslår skulle leda till en väldigt annorlunda värld om det användes i säkerhetspolitiken på global nivå. I min avhandling kallade jag det hoppfullt för "det framväxande paradigmet". Sedan dess har mycket försämrats i utrikespolitiken i världen och jag har blivit mer pessimistisk. Därför kallar jag det här för alternativ B. Maktpolitiken, det gamla, förhärskande tänkesättet, benämns alternativ A. Som nämnts i inledningen ser jag behovet av ett nytt tänkesätt som så stort att jag förespråkar en genomgripande förändring, ett paradigmskifte. Det är en fråga om liv och död, kanske hela mänsklighetens.

Redan i *synen på konflikter* skiljer sig tänkesätten åt. I maktparadigmet ses konflikt som något som ska undvikas, medan i det nya tänkesättet konflikt ses som nödvändig för utveckling och växt. Det är hanteringen av konflikten som avgör utgången. Konflikt i sig är alltså inte av ondo och ska elimineras så som man menar i maktparadigmet. I alternativ B vidgar man begreppet "konflikt" till att gälla många typer av motsättningar mellan parter. Ett vidare begrepp öppnar för tidig hantering, något som lättare leder till nedtrappning och lyckosam lösning.

Analysenhet. I *maktparadigmet* (alternativ A) är strukturer och institutioner (t ex nationer eller regioner) lämpliga analysenheter och de förklarar politiska fenomen. I *det nya sättet* att tänka (alternativ B) är individen och den identitetsbärande gruppen analysenhet, och det gäller på alla nivåer, lokalt och globalt. Individernas grundläggande behov är i fokus. Konflikter på olika nivåer har mycket gemensamt och hanteras enligt samma principer. Detta skiljer sig helt från *maktparadigmets* syn där konflikter på global nivå (säkerhetspolitiken) ses som väsensskilda från konflikter mellan individer och i små grupper, lokal nivå. De på global nivå hanteras helt olika jämfört med de på lokal nivå. Som vi vet är avskräckning i centrum för säkerhetstänkandet.

Orsaken till konflikt ser man olika på. I alternativ A ser man brist på resurser och människans/statens aggressivitet som orsak till konflikter. Staten, gruppen eller individerna kämpar för makt. Alternativ B, däremot, ser hot mot grundläggande mänskliga behov som orsak. Detta är avgörande för hur man söker lösning på problemet/konflikten.

Fokus. Alternativ A: Sakfrågorna är i centrum och positioner deklarerar. (Vi vill/kräver det här. Vi vill inte det där.) Även kortsiktiga lösningar av konflikten accepteras. Lösningar anges för de givna konfliktämnen utan att efterforska dolda behov eller oro och rädsla som inte uttalas. Kompromiss kan bli en sådan ”lösning”. Alternativ B: *Underliggande* behov och värderingar samt oro och rädsla söks genom analys av konflikten tillsammans med den andra parten. Möjliga lösningar formuleras tillsammans. Det kräver ett helt annat tillvägagångssätt. Parternas olika perspektiv undersöks. Det gäller oavsett om man är del i konflikten, fungerar som tredje part eller är åskådare. Det är grunden i såväl förebyggande av negativ utveckling som i förhandlingar och medling. Detta sätt att hantera konflikter är välkänt och utforskat inom beteendevetenskaperna.

Mål. I alternativ A är målet att vinna konflikten. Utfallet är av typen vinna-förlora (ett nollsummespel) eftersom det är brist på resurser. Det den ena vinner förlorar den andre. I alternativ B är målet att *alla* parternas behov tillgodoses – vinna-vinna. Resurserna kan fås att öka. Häri ligger utmaningen. De resurser som tillgodoser ickemateriella behov är inte begränsade. Båda parter kan samtidigt få behov såsom säkerhet, god självkänsla, autonomi och förståelse tillfredsställda. Som vi sett ovan utmärks en fredlig värld av att grundläggande mänskliga behov tillgodoses, såväl materiella som ickemateriella. Det är målet. Vägen dit innebär en ständig kamp emot krafter som tror sig vinna på den nuvarande ordningen.

Alla parters perspektiv undersöks och tas med i analysen. Det skiljer sig helt från dagens rapportering i massmedia och sådant de flesta aktörer uttrycker. De misstänkliggör den som ger motsatt parts perspektiv (t ex fredsrörelsen som försöker skapa balans genom att visa på den andra sidans tänkesätt, känslor och behov). Det ser vi vanligen när det gäller Ryssland, Iran, Syrien eller Nordkorea. Den andra partens perspektiv ses som ”propaganda”. Det är ett stort problem och skulle kunna ändras om god konflikthantering blev allmän kunskap, något som är målet för denna artikel. (StratCom i Riga, nämnt ovan, ses av mig som ett propagandacentrum eftersom man där gör just detta, ger endast NATO:s perspektiv och inte den utsedda fiendens. Fienden utmålas som opålitlig och aggressiv. I konstruktiv konfliktlösning ser man till *alla* parters perspektiv och behov, något som är nödvändigt för en realistisk bedömning och för att undvika upptrappning och hitta fram till långsiktigt hållbara lösningar.)

Låt oss nu gå tillbaka till att jämföra de två paradigmen.

Makt. I maktparadigmet (alternativ A) sker maktkamp. Det handlar om att *vinna* över den andra för att få det man vill ha. Resultatet kan bli en reglering av konflikten där motparten blir påtvingad en lösning. Eftersom målet är att vinna fördelar för egen räkning kan en vinna-förlora-lösning lätt bli förlora-förlora på sikt. I alternativ B baseras utfallet inte på makt utan på objektiva kriterier, lagar och normer (Fisher & Ury, 1981). Makt utövas för att nå mål som tillfredsställer alla parters behov, vinna-vinna-lösningar som parterna i en process gemensamt når fram till. Detta nya sätt att tänka visar på alternativ till maktpolitiken. I alternativ B ses makt i termer av makt *till* (att nå något), likaväl som makt *med* (den andra parten) och makt *över en själv* (självkontroll, Gandhi). Man söker långsiktiga lösningar medan man i alternativ A ofta nöjer sig med reglering av konflikten.

Avskräckning, hot och tvång. I alternativ A utnyttjas hot som maktmedel. Idén är att avskräcka den andre från att använda våld eller göra något man inte önskar. I alternativ B menar man att hot inte fungerar långsiktigt. Tvärtom eftersträvas tillit, och förtroende skapas. Brist på förtroende och tillit är ofta kärnan i konflikter. Utan detta är det svårt att nå lösningar som är hållbara. När man litar till avskräckning, antingen hot, tvång eller makt över den andra blir resultatet fientlighet och brist på förtroende. Man inbjuder motparten till att spela samma maktspel som man själv. Upptrappning av konflikten sker. Avskräckning fungerar inte när grundläggande behov hotas och inte tillgodoses, säger Burton. Det gäller både lokalt och globalt. Om detta är sant faller hela grunden för våra dagars försvar! Krig och krigsövningar pågår ständigt trots (på grund av) att praktiskt taget alla länder har militära försvarssystem som bygger på avskräckning. Med tanke på detta tror jag att Burton har rätt.

Icke-våldsliga metoder, där man skapar förtroende och tar hänsyn till den andres tankar, känslor och behov, leder lättare till långsiktigt hållbara lösningar. Det finns forskning som visar påfallande goda resultat av ickevåldsligt motstånd jämfört med motstånd med våld. Chenoweth och Stephan jämförde de *långsiktiga* resultaten av våldsamt och ickevåldsligt motstånd under tiden 1900 – 2006. 323 motståndskamper av skilda slag analyserades. Tvärtemot vad många tror visade resultaten att nästan dubbelt så många ickevåldsliga kamper var lyckosamma eller delvis lyckosamma jämfört med dem som använt våld (Chenoweth, E. & Stephan, M. J, 2011).

Synen på den andra parten skiljer sig åt. I alternativ A ligger ansvaret hos den andra parten som ses som en motståndare eller fiende. I alternativ B har båda parterna ett ansvar och man eftersträvar gemensam problemlösning. För detta upprätthåller man kontakten, bryter den inte så som sker i ett maktspel. Man strävar efter att långsiktigt lösa konflikten och kan på så vis undvika att den återuppstår senare med förnyad kraft, t ex Andra Världskriget som en följd av fredsslutet efter det Första. Ingen part ska förödmjukas, allas grundläggande behov (både som grupp och enskilt) ska tillgodoses.

Auktoritet. Alternativ A är till sin natur hierarkisk med maktutövning uppifrån och ned medan Alternativ B har ett nedifrån-upp-perspektiv. Auktoriteter vilar till slut på värderingar som knyts till relationerna mellan auktoriteter och dem över vilka de utövar sin auktoritet. Den styrande får sin makt av de styrda. Ingen är helt maktlös eftersom det finns ett ömsesidigt beroende i förhållandet. Detta utgör den teoretisk grunden för ickevåld.

Listan över jämförelser mellan de två tänkesätten är längre än så här men låt oss i stället se på likheter mellan konflikter på global nivå och dem på lokal nivå. Likheterna är betydande när man ser till orsaker till konflikter, konflikters dynamik och bästa hantering för långsiktiga resultat.

Likheter mellan konflikter på lokal och global nivå – Upptrappning

I upptrappningen ser man likheter mellan konflikter lokalt och globalt. Låt oss se dynamiken i upptrappning. När man läser detta kan man själv lätt hitta exempel både från lokal och global nivå.

Personifiering sker genom beskyllningar och misstänkliggöranden av motparten och det leder till att den/de andra försvarar sig genom t ex motanfall, skuldbeläggning och att hitta syndabockar. Så växer problemet både vad gäller det som konflikten handlar om och antalet personer/grupper som engageras i den. Fler konfliktämnen dras in och de negativa känslorna och föreställningarna ökar. Man minns gamla oförrätter och principer står på spel. Vardera parten kommunicerar med sin omgivning, och grupper och allianser bildas mot den/de andra.

Samtal mellan parterna upphör. Förutfattade meningar och fördomar får fäste. Tilliten trasas sönder och öppen fientlighet visas. Polarisering sker. Kontakter blockeras på olika sätt, och man tänker i hämnd och handlar därefter. Man minns det hemska.

I sådan här upptrappning ingår skapandet av fiendebilder, ofta redan mycket tidigt i förloppet, inte sällan som gammal fördom. Ett exempel: Sveriges politik utser Ryssland till fiende bland annat genom militärövningar, politikerns uttalanden, sanktioner och i medial rapportering. Det här förhållningssättet gentemot Ryssland är partiskt och orättvist (rättvisa är ett grundläggande mänskligt behov) och bidrar till ökad spänning mellan våra länder och internationellt. Krigsriskerna ökar. Samtidigt motiveras det svenska folket för kraftigt ökade militärutgifter, också ett krav från NATO. Avskräckning i allians med andra är som vi sett en väsentlig del av maktparadigmet.

Johan Galtungs välkända konfliktriangel A (attityd, antaganden), B (beteende) och C (konfliktinnehåll) gäller både lokalt och globalt. Problemet kan börja i vilket hörn som helst av triangeln, således med konfliktinnehåll, beteende hos någon/några eller attityd. De olika delarna påverkar varandra och driver på upptrappningen, men man kan också konstruktivt lösa problemet/konflikten genom att utnyttja sambanden, t ex ändra attityd eller beteende, och kanske efter bearbetning se innehållet i konflikten lösas upp på ett konstruktivt och kreativt sätt. Det blir då en nedtrappning. Även i de-escalering liknar konflikter på lokal och global nivå varandra. Samma principer gäller på båda nivåerna.

Vid god konflikthantering undviks personifiering och hela kedjan i utvecklingen beskriven ovan. Om X och Y har ett problem hanteras det bäst genom att skilja mellan person och problem och försöka lösa problemet gemensamt. Detta kan X göra utan att Y delar tänkandet och sättet att bete sig. X påverkar Y genom sitt förhållningssätt.

Olikheter mellan global och lokal nivå

Det finns naturligtvis också olikheter mellan den globala och den lokala nivån, främst genom antalet konfliktområden, människor och grupper – också länder och regioner – som involveras. Politiska åtgärder (Galtungs hörn B) hänger samman med tänkesätt. Som nämnts ovan är handlingarna nära förbundna med attityder och konfliktämnen i en eskalering. Konflikternas historia kan gå oerhört långt tillbaka i tiden särskilt på global nivå men glöm inte att släktfejder på lokal nivå också kan härledas till gammal historia. De så kallade asymmetriska konflikterna (maktobalans mellan parterna) finns både på global och lokal nivå. Antalet människor som inblandas och antalet konfliktämnen kan skilja sig åt.

Stora grupper vinner på militarism och status quo. Den här artikeln handlar om att utifrån grundläggande mänskliga behov radikalt förändra utrikes- och säkerhetspolitiken. Säkerhet och trygghet är besläktade behov som behöver tillgodoses för att nå en fredlig värld. På den globala nivån brukar man tala om säkerhet, på den lokala om trygghet. Båda handlar om motsatsen till rädsla. När man idag talar om ”säkerhetspolitik” avser man inom det rådande maktparadigmet en politik som ska göra människor trygga. Det absurda är att denna politik leder till sin motsats: hot om våld och våld genom militarisering, flyktingströmmar, miljöförstöring och risk för kärnvapenkrig.

Det är ett mänskligt behov att inte känna rädsla utan trygghet och säkerhet. Det sorgliga är att människors rädsla utnyttjas av de som på något sätt tjänar på rustningarna och kriget. Hur kan man tjäna på krig och rustningar? Vapenindustrin gör det, liksom många slag av forskning som får resurser, anställningar och status. Andra får arbetstillfällen under krig och övningar samt

vid planering och återuppbyggnad efter krig. Media rapporterar. Det finns fler arbetstillfällen och intressen att lägga till den här listan. Ändå vill alla ha fred. Fredsforskaren Jan Öberg (<https://transnational.live>) har kompletterat president Eisenhower's MIC, det militära-industriella komplexet, och talar om MIMAC, the militära-industriella-media-akademiska komplexet. Det ger en uppfattning om vilka som kan tjäna på militarismen och kriget.

Ledare på den globala nivån kan utnyttja människors rädsla och fördomar för sin egen vinning eller av inkompetens. De hjälper ofta till i att trappa upp fientligheter. Sådant kan ske också lokalt. Det är skalan som utgör skillnaden. Folkmord sker på global nivå. Individer skadas och dödas.

Det strukturella våldet, utan tydliga aktörer, sker vanligen på global nivå. Det är inbyggt i samhället, strukturer och system på ett sådant sätt att människor t ex saknar pengar, arbete, mat, kläder, diskrimineras eller förtrycks på andra mer eller mindre subtila sätt. Det händer på lokal nivå också men då är det ett resultat av förhållanden i det globala samhället.

Fördelar med att se till likheter mellan lokal och global nivå

Maktparadigmets företrädare skiljer noga mellan lokal och global nivå. Alternativ B:s tänkesätt leder tvärtom till att likheter betonas. Det är en följd av att man där ser till människors behov och undviker maktspel genom att lösa problem gemensamt med den andra parten och skiljer mellan person och sak/problem.

När man ser likheterna mellan nivåerna kan man lättare se hur man själv som individ kan påverka. Man kan få och ge kraft till förändring, se möjligheterna att främja fred och lösa konflikter konstruktivt. Man finner sitt fredsarbete där man är, gräver där man står, och upptäcker att allt hänger samman på ett intressant och givande sätt. Vi kan, som ickevåldsteorin förespråkar, leva det liv man vill se i framtiden, leva freden. Det kan göras på alla nivåer, lokalt och globalt, för en mindre våldsamt värld, t ex med krav och opinionsbildning påverka makten och/eller med sitt förhållningssätt stödja andra i deras fredliga kamp.

När det gäller att förstå och lösa konflikter kan vi dra nytta av den kunskapsbank som beteendevetenskaperna har utvecklat och praktiserat under många år. Vi måste gemensamt förmå media och politiker att sätta sig in i och tillämpa den djupa kunskap om konflikters orsaker, dynamik och hantering som beteendevetenskaperna har tillägnat sig. I enlighet med det nya tänkesättet, alternativ B, fungerar samma principer på båda nivåerna. Därför finns en stor potential i att utnyttja teoretisk och praktisk kunskap från den lokala nivån för att lösa konflikter och främja fred på global nivå.

Jag hoppas att min jämförelse mellan de två tänkesätten visat på att mänskligheten behöver utbildning och träning i konfliktkunskap så att våld av alla slag kan komma att minska och att erfarenheter från den lokala nivån har potential att förändra säkerhets- och utrikespolitiken. Världen befinner sig idag i en farlig situation, så som jag har beskrivit ovan. Människans hela existens hotas. Det traditionella maktparadigmet, förhärskande i säkerhetspolitiken, måste förändras till att bygga **mänsklig säkerhet** med utgångspunkt från mänskliga behov. Johan Burtons tänkande är värt att ta till sig. Som någon sa "Ingenting är så praktiskt som en god teori".

Jonstorp den 25 aug. 2020

Karin Utas Carlsson

Fil.dr. pedagogik (fredsundervisning) www.tradet.org, www.laraforfred.se

Ordförande i Fredens Hus Göteborg

Referenser: Böcker, websites och Facebook

Bevara Alliansfriheten. Nej till NATO-medlemskap! www.alliansfriheten.se

Burton, John W. (1986). *The Procedures of Conflict Resolution*. In Azar E.E. & Burton, John W. *International Conflict Resolution. Theory and Practice* (pp 92-116). Brighton, Sussex, Great Britain: Wheatsheaf Books.

Burton, John W. (Red.) (1990a). *Conflict: Human Needs Theory*. London: Macmillan.

Burton, John W. (1990b). *Conflict: Resolution and Provention*. London: Macmillan.

Chenoweth, Erica & Stephan, Maria J. (2013). *Why Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict*. Columbia University Press. 2011 first ed.

Crawford, Neta C. (12th June 2019). *Pentagon Fuel Use, Climate Change, and the Costs of War* Boston University. <https://www.laraforfred.se/wp-content/uploads/2019/09/Pentagon-Fuel-Use-Climate-Change-and-the-Costs-of-War-Final.pdf>.

Fisher, Roger & Ury, William (1981 1:a uppl.) *Getting to Yes: Negotiating Agreement without Giving in*. Boston MA: Houghton Mifflin.

Folkkampanjen mot Nato www.folkkampanjenmotnato.se

International Campaign to Abolish Nuclear Weapons www.icanw.org
Lära för fred med menyerna Forskning and Miljö www.laraforfred.se

Nej till Nato www.nejtillnato.se

Nätverket Folk och Fred <https://folkochfred.wordpress.com/> På Facebook: Folkochfred

Stockholm, International Peace Research Institute www.sipri.org

Utas Carlsson, Karin (1999). *Violence Prevention and Conflict Resolution: A Study of Peace Education in Grades 4-6*. Malmö School of Education. www.tradet.org

Öberg, Jan The Transnational - for peace by peaceful means <https://transnational.live/>

Öberg, Jan <https://transnational.live/2020/05/28/the-corona-an-opportunity-to-replace-militarist-security-with-common-and-human-security-part-4/>